

LIJST VAN AFKORTINGEN

Bbp	Bruto binnenlands product
BIB	Bank voor Internationale Betalingen
BLEU	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BTW	Belasting over de toegevoegde waarde
ELLIPS	Electronic Large-value Interbank Payment System
EU	Europese Unie
HST	Hoge-snelheidstrein
HWWA	Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv
ICB	Instelling voor Collectieve Belegging
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
Kmo	Kleine of middelgrote onderneming
MTA	Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid
NBB	Nationale Bank van België
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC	Organisatie van Olie-exporterende Landen
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RTGS	Real Time Gross Settlement
TARGET	Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer
UCV	Uitwisselingscentrum van te verrekenen verrichtingen van het Belgisch financieel systeem
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
VTE	Voltijds equivalent
VZW	Vereniging zonder winstoogmerk

CONVENTIONELE TEKENS

—	het gegeven bestaat niet of heeft geen zin
...	nihil of te verwaarlozen
pct.	procent
p.m.	pro memorie
r	raming
v	voorlopig

DE SOCIALE BALANS 1997

OPMERKINGEN VOORAF

1. Toepassingsgebied van de sociale balans

De verplichting om een sociale balans in te dienen, geldt voor alle ondernemingen die bij de Balanscentrale genormaliseerde jaarrekeningen (waarvan de sociale balans een onderdeel is) moeten neerleggen, voor de interbedrijfsgeneeskundige diensten, de verzekeringsondernemingen, de kredietinstellingen, de ziekenhuizen, de ondernemingen naar buitenlands recht die in België een bijkantoor of een bedrijfszetel hebben (voor het in België uitgeoefende deel van hun activiteit), alsook voor de andere privaatrechtelijke rechtspersonen (vzw's, instellingen van openbaar nut, ziekenfondsen) die op jaarbasis ten minste 20 werknemers, uitgedrukt in VTE, in dienst hebben. Voor deze laatste categorie is, voor de boekjaren die aanvangen vóór 31 december 1997, dat criterium voorlopig op 100 voltijdwerkers gebracht.

2. Volledige of verkorte sociale balans

Welke versie van de sociale balans de ondernemingen moeten invullen, wordt uitgemakt op basis van de criteria die ook worden gehanteerd om te bepalen welke versie van de genormaliseerde jaarrekeningen ze moeten neerleggen. Een sociale balans « volledige versie » moet derhalve worden ingevuld door de ondernemingen die gemiddeld meer dan 100 voltijdwerkers in dienst hebben of die aan twee van de drie onderstaande criteria voldoen :

- gemiddeld meer dan 50 werknemers, uitgedrukt in VTE;
- een jaaromzet exclusief btw van meer dan 200 miljoen fr.;
- een balanstotaal van meer dan 100 miljoen fr.

3. Inhoud van de sociale balans

De sociale balans bestaat uit vier delen :

- de staat van de tewerkgestelde personen, waarin met name het werkgelegenheidsvolume tijdens en aan het einde van het boekjaar wordt weergegeven;

- het personeelsverloop tijdens het boekjaar;
- het effect, in de loop van het boekjaar, van bepaalde maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid;
- informatie over de aan de werknemers verschafte opleiding.

In de volledige versie, waarvan als bijlage een exemplaar is opgenomen, bevat het deel over het personeelsverloop zeer gedetailleerde gegevens (opsplitsing volgens de arbeidsovereenkomst, volgens het geslacht en het studieniveau en volgens de reden van beëindiging van de overeenkomst). In de verkorte versie wordt alleen meegedeeld hoeveel werknemers tijdens het boekjaar in het personeelsregister zijn ingeschreven en hoeveel er zijn uitgeschreven.

4. Een relatief nieuwe statistiek

De verplichting om een sociale balans neer te leggen, is van vrij recente datum. Hoewel de ondernemingen en rechtspersonen met respectievelijk meer dan 20 en 100 werknemers reeds voor het boekjaar 1995 een beperkte sociale balans moesten indienen, geldt de definitieve regelgeving terzake van de sociale balans pas vanaf de boekjaren die een aanvang namen na 31 december 1995. Het boekjaar 1997 is bijgevolg het tweede waarvoor de tot neerlegging verplichte ondernemingen het formulier betreffende de sociale balans hebben ingevuld. De eruit resulterende aggregaties moeten derhalve omzichtig worden geïnterpreteerd, temeer daar de ondernemingen voor sommige van de gevraagde inlichtingen enkele vrij ingewikkelde berekeningen dienen te maken.

5. Welke sociale balans als referentie voor de berekening van de resultaten ?

Bepaalde aggregaten met betrekking tot 1996, bijvoorbeeld het personeelsbestand aan het einde van het boekjaar, kunnen indirect worden afgeleid uit de gegevens van de sociale balans over 1997 (in voornoemd voorbeeld door van het perso-

neelsbestand aan het einde van het boekjaar 1997 het tijdens dat boekjaar ingetreden personeel af te trekken en er de uitgetreden personeelsleden bij te tellen) of rechtstreeks worden berekend op basis van de gegevens uit de sociale balans betreffende 1996.

Normaliter zouden beide methoden dezelfde resultaten moeten opleveren. Dat is echter niet het geval, wellicht voor een deel omdat de ondernemingen die in 1996 fouten hadden gemaakt, verzocht werd hun methodologie in 1997 aan te passen. Aangezien de kwaliteit van de sociale balans tussen 1996 en 1997 is verbeterd — de ondernemingen hadden immers reeds een extra jaar ervaring — werden, telkens daartoe de keuze bestond, systematisch de

gegevens gebruikt die voorkomen in de sociale balans betreffende 1997.

De verschillen tussen de stroomgegevens (waarbij enkel de sociale balans met betrekking tot 1997 wordt gebruikt) en de voorraadgegevens (die berusten op de opeenvolgende balansen voor beide jaren) betekenen niet dat de sociale balansen over 1996 en 1997 totaal onverenigbaar zouden zijn. Wanneer bijvoorbeeld voor twee verschillende jaren de structurele kenmerken moeten worden vergeleken, is er immers minder gevaar voor vergissingen dan bij de analyse van het personeelsverloop. De analyse behelst derhalve ook vergelijkingen van voorraadgrootheden of structurele kenmerken die zijn afgeleid uit de sociale balansen over zowel 1996 als 1997.

HOOFDSTUK 1 : SAMENSTELLING VAN HET STAAL IN MEERDERE FASEN

De opbouw van het te analyseren staal van de neergelegde sociale balansen heeft enkele anomalieën aan het licht gebracht in verband met de interne (in de balans zelf) of externe samenhang (ten opzichte van de gegevens afkomstig van de genormaliseerde jaarrekeningen), of nog met de sociale balans betreffende het boekjaar 1996. Om die anomalieën weg te werken, diende het staal qua omvang te worden gereduceerd tot wanneer het voldoende betrouwbaar was om te worden geanalyseerd. Het aldus verkregen staal is weliswaar ietwat minder representatief, maar de resultaten ervan hebben betrekking op een veel homogener geheel van ondernemingen dan bij het aanvangsstaal het geval was.

1. Toezicht op de interne en externe samenhang van de sociale balansen

De bij de Balanscentrale neergelegde sociale balansen worden eerst aan een reeks rekenkundige en logische tests onderworpen in verband met de samenhang van de aangiften van elke onderneming; voor een beperkt aantal rubrieken kan ook worden nagegaan of ze stroken met de jaarrekeningen. Op 1 september 1998 hadden 81.354 ondernemingen een sociale balans ingediend. Van de bedrijven die toen reeds aan deze eerste reeks tests waren onderworpen, kwamen nog 61.511 ondernemingen in aanmerking om in het staal te worden opgenomen¹.

Binnen die groep van ondernemingen werden eerst, ten behoeve van de coherentie en vergelijkbaarheid, de ondernemingen geselecteerd die hun boekjaar afsluiten op 31 december. Teneinde sectorale analyses mogelijk te maken, werden ook de sociale balansen zonder activiteitscode buiten beschouwing gelaten. Het staal telde toen nog 44.001 ondernemingen.

Vervolgens werden de sociale balansen van de grootste ondernemingen gericht gecontroleerd op de interne samenhang van de gegevens uit de sociale balans 1997, meer bepaald door de absolute waarde en het groeipercentage te berekenen van een aantal ratio's, namelijk :

- het loon per VTE;
- het loon per gewerkt uur;
- het aantal gewerkte uren per VTE.

Waar mogelijk werden de sociale balansen waarin fouten voorkwamen, gericht gecorrigeerd. In drie gevallen dienden ondernemingen van het onderzoek te worden uitgesloten :

- indien fouten werden ontdekt die blijkbaar niet te corrigeren vielen;

¹ Indien de sociale balansen niet voldoen aan de kwaliteitseisen van de Balanscentrale, wordt de ondernemingen in kwestie verzocht hun gegevens te rechtvaardigen of te corrigeren.

TABEL 1 — SAMENSTELLING VAN HET CONSTATE STAAL IN VERSCHILLENDE FASEN

(eenheden)

	Aantal ondernemingen	Aantal arbeidsplaatsen in 1997
Ondernemingen die op 1 september 1998 een sociale balans hadden neergelegd . .	81.354	n.b.
– Ondernemingen waarvan de sociale balans nog niet was behandeld of die niet voldeden aan de kwaliteitscontroles van de Balanscentrale	19.843	n.b.
Saldo	61.511	1.570.867
– Ondernemingen die niet afsluiten op 31 december	17.345	274.493
– Ondernemingen waarvan de NACE-BEL-code niet bekend is	165	7.261
Saldo	44.001	1.289.113
– Grote ondernemingen waarvoor de gerichte controles anomalieën aan het licht brachten	109	91.656
Saldo	43.892	1.197.457
– Ondernemingen die geen sociale balans over het jaar 1996 hebben neergelegd	5.253	61.213
Saldo	38.639	1.136.244
– Ondernemingen waarvoor alle rubrieken betreffende 1997 een nul bevatten of blanco werden gelaten	827	0
– Ondernemingen die niet voldeden aan de drie gelijkheidsvoorwaarden voor de overeenstemmende rubrieken in de sociale balansen over 1996 en 1997	8.642	263.781
Saldo	29.170	872.463
– Ondernemingen die extreme resultaten vertoonden in de tests volgens ondernemingsklassen en type werknemers	3.911	66.687
Saldo	25.259	805.776
– Ondernemingen uit de bedrijfstakken met de NACE-BEL-codes 74.50 (uitzendkrachten) en 80 (onderwijs), alsook die waarvan de activiteiten onvoldoende zijn gepreciseerd, die blijkbaar geen activiteit uitoefenen en de extraterritoriale organisaties en lichamen	179	14.949
Saldo	25.080	790.827
– Overheidsbedrijven	88	58.255
Voor de analyse in aanmerking genomen ondernemingen uit de particuliere sector	24.992	732.573

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

- indien het boekjaar ofwel minder lang ofwel langer dan 12 maanden duurde¹;
- indien de onderneming was gefuseerd of een gedeelte van haar activiteiten had stopgezet².

Daardoor werd het staal gereduceerd tot 43.892 ondernemingen.

2. Controle van de samenhang tussen twee jaren

Aangezien het de eerste maal was dat de formulieren betreffende de sociale balansen voor twee opeenvolgende jaren identiek waren, heeft men zoveel mogelijk getracht beide bronnen te raadplegen. Er werd dan ook een constant

staal samengesteld met daarin enkel de ondernemingen die zowel voor 1996 als voor 1997 een balans hadden neergelegd. Dat staal telde

¹ In deze gevallen vloeien de problemen voort uit het feit dat het werkgelegenheidsgemiddelde wordt berekend door de som van het aantal aan het einde van elke maand van het boekjaar ingeschreven werknemers te delen door het aantal maanden van het boekjaar, terwijl het aantal gewerkte uren of de personeelskosten betrekking hebben op het volledige boekjaar. Bij de berekening van de ratio's « personeelskosten per VTE » of « gewerkte uren per VTE » worden bijgevolg variabelen gebruikt die verschillende periodes bestrijken, wat foutieve resultaten oplevert.

² Een fusie of stopzetting van de activiteiten doet geen problemen rijzen indien de verschillende betrokken entiteiten het werknemersverloop correct registreren en elke entiteit een sociale balans blijft invullen in het jaar dat volgt op de fusie of de stopzetting. Is dat niet het geval, dan bevatten de cijfers artificiële jobcreaties of -vernietigingen.

38.639 ondernemingen. Er werd bijgevolg geen rekening gehouden met de sociale balansen van :

- ondernemingen die hun sociale balans te laat hadden neergelegd om in aanmerking te worden genomen bij de afsluiting op 1 september 1998;
- ondernemingen die uit het staal over 1997 waren verdwenen als gevolg van een fusie, stopzetting of faillissement;
- nieuwe ondernemingen die hun eerste boekjaar hadden afgesloten op 31 december 1997 (namelijk 1.775 ondernemingen);
- bestaande ondernemingen die uit achteloosheid, vergetelheid of onwetendheid hun verplichting om over 1996 een sociale balans neer te leggen, niet waren nagekomen (namelijk 3.478 ondernemingen);
- « andere rechtspersonen » met in 1996 en 1997 respectievelijk minder en meer dan 100 werknemers.

Deze keuze heeft belangrijke gevolgen omdat geen rekening wordt gehouden met de jobcreatie in nieuwe ondernemingen. Hoewel enerzijds het buiten beschouwing laten van die pas opgerichte ondernemingen te betreuren valt, dient men anderzijds voor ogen te houden dat de meeste failliete ondernemingen voor het jaar waarin ze bankroet zijn gegaan of voor het daaropvolgende jaar geen sociale balans hebben neergelegd, en dat het daarmee gepaard gaande verlies aan arbeidsplaatsen dus evenmin is geregistreerd. Ter wille van de samenhang werden uit het constante staal ook de 827 ondernemingen weggelaten die voor 1997 een sociale balans hadden neergelegd waarin de rubrieken betreffende 1997 blanco waren gelaten of nul waren, terwijl de rubrieken met betrekking tot 1996 wél waren ingevuld. In werkelijkheid heeft de analyse dus betrekking op de sociale balansen van de in 1997 nog actieve ondernemingen van meer dan twee jaar oud.

De samenstelling van het constante staal heeft aanzienlijke discrepanties aan het licht gebracht tussen de gegevens betreffende het jaar 1996 die de ondernemingen in hun sociale balansen over respectievelijk 1996 en 1997 hadden meegedeeld. Drie rubrieken¹ (de gemiddelde werkgelegenheid uitgedrukt in VTE, het aantal gewerkte uren en de personeelskosten) konden immers voor de twee opeenvolgende jaren worden vergeleken, aangezien ze zowel in de balans over 1996 als in die over 1997 voorkwamen. De verschillen zijn deels toe te schrijven aan het feit dat sommige onder-

nemingen in hun sociale balans 1996 een fout ontdekten die ze vervolgens in de rubrieken van de sociale balans 1997 betreffende het jaar 1996 hebben gecorrigeerd. Indien de gegevens die de ondernemingen in hun sociale balansen over beide jaren meedelen voor die drie rubrieken evenwel identiek zijn, mag worden aangenomen dat de overige rubrieken van de sociale balans zowel in 1996 als in 1997 behoorlijk werden ingevuld en dat die sociale balansen zich derhalve lenen voor een meerjarige analyse. Dat was niet het geval voor 8.642 ondernemingen, en het constante staal slook daardoor tot 29.170 ondernemingen.

3. Eliminatie van extreme gegevens

Aangezien bij het analyseren van dit laatste staal nog tal van anomalieën aan het licht zijn gekomen, met name bij het vergelijken van de respectievelijk voor de voltijd- en deeltijdwerkers verkregen ratio's voor 1996 en 1997, is evenmin rekening gehouden met de sociale balansen van de ondernemingen waarvan de resultaten onwaarschijnlijk leken. Daartoe werd het totale staal onderverdeeld in twee klassen :

- ondernemingen die een volledig schema indienen;
- ondernemingen die een verkort schema indienen.

Voor de gegevens die betrekking hebben op respectievelijk de voltijd- en de deeltijdwerkers, zijn de volgende ratio's berekend :

- de loonstijging per werknemer tussen 1996 en 1997;
- de loonstijging per gewerkt uur tussen 1996 en 1997.

Voor elke klasse, voor ieder type werknemer en voor elke ratio werden de 5 pct. ondernemingen waarvoor de meest extreme resultaten werden opgetekend, buiten beschouwing gelaten.

Uit een geval-per-geval analyse van de grootste ondernemingen die voor een van de twee ratio's afwijkingen vertoonden, is gebleken dat het veelal om ondernemingen ging met een in één van beide jaren sterk wisselende activiteit

¹ De in een vierde rubriek meegedeelde gegevens, namelijk de voordelen bovenop het loon, zijn niet betrouwbaar. In de analyse werd er bijgevolg helemaal geen rekening mee gehouden.

(bijvoorbeeld wegens stakingen), die failliet waren verklaard of in vereffening waren, of nog, waarvan het boekjaar abnormaal kort of lang was.

Het buiten beschouwing laten van die ondernemingen bracht het staal ondernemingen dat in aanmerking kwam voor de analyse op 25.259 eenheden.

4. Sectorale indeling

In dit laatste staal werden bepaalde bedrijfstakken — met in totaal 179 ondernemingen — buiten beschouwing gelaten :

- de gegevens betreffende de uitzendbedrijven (NACE-BEL 74.50) die volgens de activiteitennomenclatuur NACE-BEL deel uitmaken van de zakelijke dienstverlening, werden uitgesloten vanwege hun specifieke kenmerken en het atypische werkgelegenheidsverloop dat ze te zien geven. De door de uitzendbedrijven verstrekte informatie gaat evenwel niet integraal verloren, aangezien de volledige versie van de sociale balans een tabel bevat waarin de vennootschappen moeten vermelden in welke mate ze een beroep doen op uitzendkrachten (gemiddeld aantal tewerkgestelde personen, aantal uren, kosten voor de onderneming);

- de ondernemingen die blijkbaar geen activiteit uitoefenen, die waarvan de activiteiten onvoldoende zijn gepreciseerd en de extraterritoriale organisaties en lichamen werden evenmin meegeteld.

Vanwege hun zeer specifieke kenmerken werden ook de ondernemingen uit de overheidssector buiten beschouwing gelaten. De in het onderwijs actieve ondernemingen werden evenmin in de analyse opgenomen omdat onmogelijk een onderscheid kan worden gemaakt tussen de particuliere ondernemingen en die uit de overheidssector.

De resultaten van dit onderzoek hebben derhalve enkel betrekking op de particuliere sector en de opsplitsing blijft beperkt tot de meest representatieve branches. Indien deze sectorale opsplitsing niet in de tabellen van het eigenlijke artikel voorkomt, is ze wél beschikbaar in die van de statistische bijlage.

Hoewel alles in het werk werd gesteld om bij de analyse enkel sociale balansen van een behoorlijke kwaliteit in aanmerking te nemen, zij beklemtoond dat de verkregen resultaten gezinszins als perfecte of volledige statistieken mogen worden beschouwd en dus met de nodige omzichtigheid moeten worden gebruikt.

HOOFDSTUK 2 : RESULTATEN BETREFFENDE DE SOCIALE BALANS OVER HET BOEKJAAR 1997

1. Representativiteit van de gegevens

Het uiteindelijke staal waar de analyse betrekking op heeft, bevat dus iets minder dan 25.000 ondernemingen, goed voor 732.573 banen, wat een representativiteitsgraad van 36,4 pct. oplevert (berekend op basis van een vergelijking met de laatste officiële gegevens van het MTA, namelijk de situatie op 30 juni 1997).

De representativiteitsgraad verschilt aanzienlijk van bedrijfstak tot bedrijfstak, maar hij blijft overal vrij hoog. In de branches vervoer en verkeer, handel, reparaties en horeca, alsook bouw en burgerlijke bouwkunde ligt de representativiteitsgraad iets boven de 30 pct. De activiteit wordt er voor een groot deel uitgeoefend

door zelfstandigen, die geen sociale balans hoeven neer te leggen, ook niet als ze personeel in dienst hebben. Dat personeel wordt overigens wél opgenomen in de statistieken van het MTA, waardoor de representativiteitsgraad zakt. De branche energie en water tekent met 98 pct. de hoogste representativiteit op. In de andere takken ligt ze tussen 40 en 55 pct.

2. Structurele kenmerken van de werkgelegenheid

Binnen de in het staal vertegenwoordigde ondernemingen was 36,9 pct. van de gesalarieerde werknemers werkzaam in de verwerkende nijverheid, 18,3 pct. in de branche handel,

**TABEL 2 — REPRESENTATIVITEIT VAN HET IN 1997
GEBRUIKTE STAAL NAAR HET CRITERIUM
VAN DE WERKGELEGENHEID¹**

(procenten)

Energie en water	98,0
Verwerkende nijverheid	43,8
Bouw en burgerlijke bouwkunde	33,5
Handel, reparaties en horeca	32,5
Vervoer en verkeer	30,2
Diensten aan ondernemingen	44,6
Financiële dienstverlening	55,4
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	40,6
Particuliere sector	36,4
p.m. werkgelegenheid in de sociale balans	732.573
totale gesalarieerde werkgelegenheid	2.013.251

Bronnen : MTA, NBB, sociale balansen 1997.

¹ Gemiddelde werkgelegenheid in 1997 in de ondernemingen waarvan de sociale balans is gebruikt voor de analyse, uitgedrukt in procenten van de op 30 juni 1997 door het MTA opgetekende gesalarieerde werkgelegenheid.

reparaties en horeca en 11,7 pct. in de branche gezondheid en maatschappelijke dienstverlening. De andere bedrijfstakken vertegenwoordigden elk minder dan 10 pct. van het totaal.

Het overgrote deel van de arbeidsplaatsen, namelijk 97,3 pct. van het totaal, werd in 1997 bezet door in het personeelsregister ingeschreven werknemers. Het aandeel van de uitzendkrachten blijft weliswaar vrij gering, hoewel het van jaar tot jaar toeneemt. Zo is het tussen 1996 en 1997 verruimd van 1,8 tot 2,1 pct. De stijging was het grootst in de verwerkende nijverheid en in de tak vervoer en verkeer, waar de uitzendkrachten reeds sterker waren vertegenwoordigd dan in de overige bedrijfstakken. Het aandeel van de ter beschikking gestelde personen¹ in de totale werkgelegenheid, dat in alle branches zeer gering is behalve in het vervoer en verkeer waar het 6,4 pct. van de werkgelegenheid uitmaakt, is onveranderd gebleven op 0,6 pct.

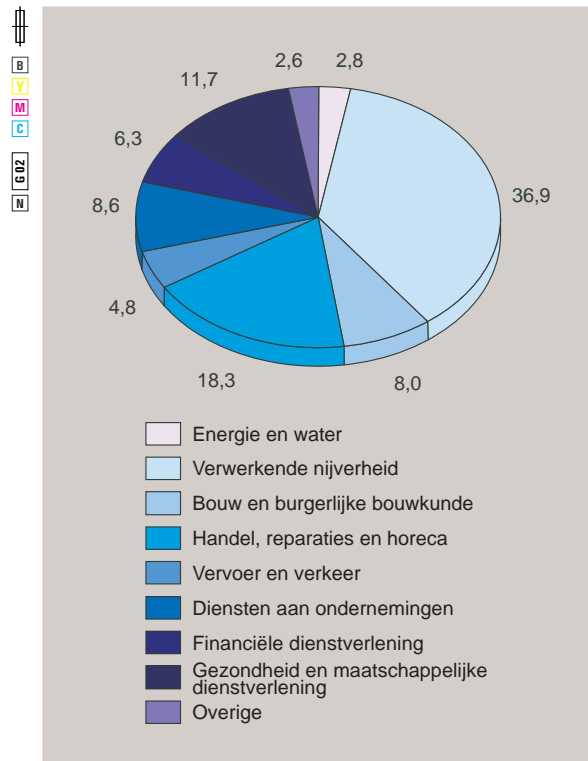
De sociale balans geeft voor de in het personeelsregister ingeschreven werknemers

¹ Er is — in de zin van de wet van 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid, en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers — sprake van ter beschikking gestelde personen wanneer een werkgever werknemers, die hij in dienst heeft genomen en waarmee hij dus een arbeidsovereenkomst heeft gesloten, ter beschikking stelt van een gebruiker, waarbij die gebruiker over de bewuste werknemers een gedeelte van het gezag uitoefent dat normaal aan de eigenlijke werkgever toekomt.

eveneens een indeling naar arbeidsovereenkomst op de datum van afsluiting van het boekjaar. In de ondernemingen uit het staal blijft de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur duidelijk de norm. Niettemin is het aandeel van de contracten voor bepaalde duur tussen 1996 en 1997 toegenomen van 3,8 tot 4,4 pct. Dat ging uitsluitend ten koste van de contracten voor onbepaalde duur want het aandeel van de vervangingsovereenkomsten en dat van de overeenkomsten voor een duidelijk omschreven werk bleven onveranderd. De overeenkomsten voor bepaalde duur zijn het meest verspreid in de branche gezondheid en maatschappelijke dienstverlening, waar ze in 1997 7 pct. van de banen opleverden (wellicht vanwege de financieringswijze van die arbeidsplaatsen, die vaak afhangen van overheidssubsidies die niet steeds van blijvende aard zijn), en in de bedrijfstak energie en water. In deze laatste viel de stijging, tussen 1996 en 1997, van het aandeel van de overeenkomsten voor bepaalde duur samen met een fikse daling van het aantal overeenkomsten voor onbepaalde duur, die voornamelijk het gevolg was van pensioneringen. Die stijging kan er dus op wijzen

**GRAFIEK 1 — SECTORALE INDELING VAN DE
GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID**

(procenten van het totaal)

Bron : NBB, sociale balansen 1997.

TABEL 3 — ENKELE STRUCTURELE KENMERKEN VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE ONDERNEMINGEN VAN DE PARTICULIERE SECTOR

(procenten van het totaal aan het einde van het boekjaar)

	1996	1997
Opsplitsing volgens het statuut van de werknemers		
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	97,5	97,3
Uitzendkrachten ¹	1,8	2,1
Ter beschikking van de onderneming gestelde personen ^{1,2}	0,6	0,6
Opsplitsing volgens de arbeidsovereenkomst		
Overeenkomst voor onbepaalde duur	94,8	94,2
Overeenkomst voor bepaalde duur ..	3,8	4,4
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	0,2	0,2
Vervangingsovereenkomst	1,2	1,2

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Alleen de volledige schema's verschaffen informatie over de uitzendkrachten en de ter beschikking van de onderneming gestelde personen. Bijgevolg wordt het aandeel van die werknemers wellicht onderschat.

² De werknemers die aan een Belgische moederonderneming zijn verbonden en bijgevolg zijn ingeschreven in het personeelsregister van die onderneming worden twee keer geteld.

dat de ondernemingen een andere indienstnemingspolitiek zijn gaan voeren.

Hoewel de arbeidsovereenkomsten voor het overgrote deel contracten voor onbepaalde duur blijven, blijken de ondernemingen sinds enige tijd toch steeds meer uitzendkrachten aan te trekken

en personeel in dienst te nemen op basis van overeenkomsten voor bepaalde duur.

Dat steeds meer contracten voor bepaalde duur worden afgesloten, blijkt nog duidelijker uit het nettoverloop van de in het personeelsregister ingeschreven werknemers. In de 5.300 grote ondernemingen van het geanalyseerde staal (de gegevens over de in- en uittredingen per soort van overeenkomst zijn slechts beschikbaar voor ondernemingen die een volledige sociale balans hebben ingevuld) vertegenwoordigen de in het personeelsregister ingeschreven werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur 4,6 pct., maar het personeelsverloop tijdens het jaar toont een heel ander beeld. De geringe netto-indienstnemingen door de grote ondernemingen uit de particuliere sector, namelijk 10.777 eenheden in 1997, of een stijging met 1,8 pct. ten opzichte van het eind 1996 geregistreerde personeel, verhullen in werkelijkheid een verschillend brutoverloop per soort van overeenkomst. De ondernemingen namen netto 11.244 werknemers in dienst op basis van een overeenkomst voor bepaalde duur, een vervangingsovereenkomst of een overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk. Zij verminderden daarentegen het aantal arbeidsplaatsen met een overeenkomst voor onbepaalde duur met netto 467 personen. In de verwerkende nijverheid werd de vermindering van het aantal werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur — waarbij het om meer dan 2.800 personen ging — ruimschoots gecompenseerd door indienstnemingen van werk-

TABEL 4 — NETTOVERLOOP VAN DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS IN DE ONDERNEMINGEN DIE EEN VOLLEDIGE SOCIALE BALANS NEERLEGGEN

(eenheden)

	Totaal	Overeenkomsten voor onbepaalde duur	Overige soorten van overeenkomsten ¹
Energie en water	-249	-631	382
Verwerkende nijverheid	1.096	-2.848	3.944
Bouw en burgerlijke bouwkunde	262	90	172
Handel, reparaties en horeca	1.215	-191	1.406
Vervoer en verkeer	1.603	1.023	580
Diensten aan ondernemingen	3.755	2.577	1.178
Financiële dienstverlening	-152	-820	668
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening ...	2.666	340	2.326
Particuliere sector	10.777	-467	11.244

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Overeenkomsten voor bepaalde duur, overeenkomsten voor een duidelijk omschreven werk en vervangingsovereenkomsten.

nemers voor bepaalde duur. In de financiële dienstverlening en de tak energie en water, daarentegen, wogen de indienstnemeningen voor bepaalde duur niet op tegen de vermindering van het aantal arbeidsplaatsen voor onbepaalde duur.

Op basis van het personeelsverloop in de grote ondernemingen kan ook de rotatiesnelheid van het personeel worden geanalyseerd. Zo wordt een groot deel van de overeenkomsten voor bepaalde duur tijdens het boekjaar hernieuwd — soms zelfs verscheidene malen — of omgezet in overeenkomsten voor onbepaalde duur, wat verklaart waarom zowel de geregistreerde in- als uittredingen inzake dit soort van contract gemiddeld meer dan drie keer zo hoog liggen als het aan het einde van het jaar ingeschreven personeel. In de bedrijfstakken die een hoofdzakelijk seizoengebonden activiteit uitoefenen, bijvoorbeeld de handel en de horeca, of die fikse werkgelegenheidssubsidies ontvangen, met name in de gezondheid, is de rotatie van de werknemers nog groter. Wat de overeenkomsten voor onbepaalde duur betreft, daarentegen, beliep de rotatiesnelheid van de uittredingen, dat wil zeggen het aandeel van de beëindigde overeenkomsten in het tijdens het voorgaande jaar geregistreerde totale personeelsbestand, in 1997 gemiddeld 9 pct., wat betekent dat, althans in theorie, het vaste personeel in iets

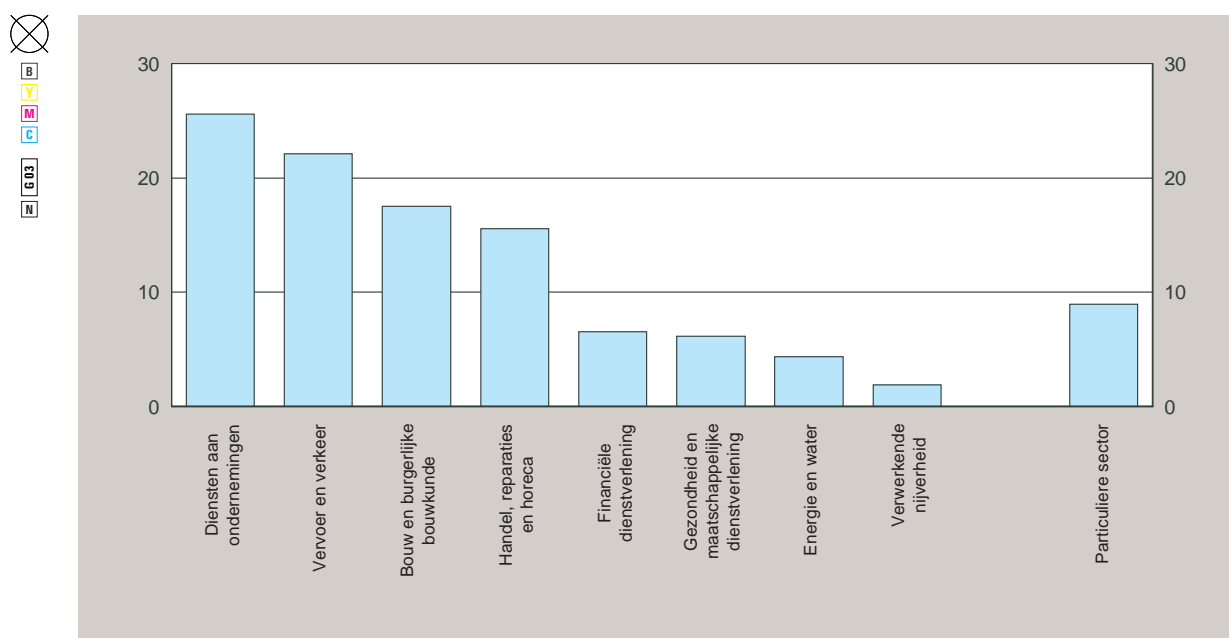
meer dan tien jaar tijd wordt vernieuwd. In de tak van de diensten aan ondernemingen bedroeg de rotatiesnelheid van de werknemers meer dan 25 pct. Zij lag ook hoog bij het vervoer, de bouw en burgerlijke bouwkunde en de handel. In de ondernemingen van de verwerkende nijverheid, daarentegen, lag de rotatiesnelheid van het voor onbepaalde duur in dienst genomen personeel in 1997 onder de 2 pct.

Steeds meer vrouwen nemen aan het arbeidsproces deel, getuige de sedert het begin van de jaren tachtig ononderbroken stijging van hun activiteitsgraad. De vrouwelijke bevolking vertegenwoordigde eind 1997 nochtans slechts 34,4 pct. van de werknemers die waren ingeschreven in het personeelsregister van de ondernemingen uit het staal. Zij waren vooral werkzaam in de gezondheid en maatschappelijke dienstverlening, waar zij meer dan 80 pct. van de arbeidskrachten uitmaakten, alsook in de diensten aan ondernemingen, de financiële dienstverlening en de handel en horeca, waar zij 40 à 45 pct. van de arbeidsplaatsen innamen.

De graad waarin deeltijdarbeid wordt verricht, is sterk gecorreleerd met de mate waarin vrouwen aan de activiteit deelnemen. Zo is in de bedrijfstakken waar traditioneel mannenwerk wordt

GRAFIEK 2 — ROTATIE VAN DE WERKNEMERS MET EEN OVEREENKOMST VOOR ONBEPAALEDUUR

(verhouding tussen het aantal in 1997 geregistreerde uittredingen en het personeelsbestand aan het einde van 1996)

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

TABEL 5 — DEELTIJDARBEID IN 1997

	Aandeel van de deeltijdarbeid (in pct. van het totale aantal banen)	Gemiddelde contractuele arbeidsduur van een deeltijdbaan ¹ (in pct. van een voltijdbaan)	Extra banen dankzij deeltijdarbeid ² (in pct.)
Energie en water	3,6	68,1	1,2
Verwerkende nijverheid	4,8	60,7	1,9
Bouw en burgerlijke bouwkunde	3,1	54,7	1,4
Handel, reparaties en horeca	26,7	56,2	13,2
Vervoer en verkeer	12,9	56,2	6,0
Diensten aan ondernemingen	26,6	50,2	15,3
Financiële dienstverlening	15,6	68,8	5,1
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening ...	49,1	60,7	23,9
Particuliere sector	17,2	57,9	7,8

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Berekend op basis van rubriek 100 «gemiddeld aantal werknemers».

² Verschil tussen het reële aantal banen (som van de voltijd- en de deeltijdbanen) en het aantal banen dat nodig zou zijn geweest om hetzelfde arbeidsvolume te halen met uitsluitend voltijdwerkers.

verricht, zoals de bouw en burgerlijke bouwkunde, energie en water, en de verwerkende nijverheid, het aandeel van de deeltijdarbeid met minder dan 5 pct. zeer gering. In de gezondheid en maatschappelijke dienstverlening, daarentegen, wordt ongeveer de helft van de arbeidsplaatsen ingenomen door deeltijdwerkers.

Eind 1997 waren gemiddeld 17,2 pct. van de arbeidsplaatsen in de ondernemingen van het staal deeltijdbanen. In 1996 bedroeg dat aandeel 16,6 pct. Zoals hieronder wordt toegelicht, ging het aantal deeltijdbanen in alle bedrijfstakken in de hoogte. De meeste van die banen werden gecreëerd in de gezondheid en maatschappelijke dienstverlening, in de handel, alsook in de diensten aan ondernemingen en de verwerkende nijverheid.

Aangezien de sociale balans de statistieken bevat over de werkgelegenheid uitgedrukt in aantal werknemers — zowel voltijds als deeltijds — en in VTE, maakt zij het mogelijk de gemiddelde contractuele arbeidsduur van een deeltijdwerker nauwkeurig te berekenen. Die arbeidsduur verschilt aanzienlijk van branche tot branche. Zo hebben de deeltijdwerkers in de branche energie en water en in de financiële dienstverlening de langste arbeidsduur, namelijk bijna 70 pct. van de duur van een voltijdbaan. In de diensten aan ondernemingen, waar zeer korte arbeidsprestaties wellicht minder problemen van organisatorische aard veroorzaken dan elders

het geval is, bedraagt de arbeidsduur van deeltijdwerkers gemiddeld de helft van de contractuele arbeidsduur van een voltijdbaan.

Deeltijdarbeid maakt het mogelijk om, bij een bepaald arbeidsvolume, een aantal extra arbeidsplaatsen te creëren die er niet zouden zijn gekomen, mochten de werknemers uitsluitend voltijds werken. Het aantal aldus gecreëerde banen is groter naarmate het aandeel van de deeltijdwerkers in de werkgelegenheid ruimer en hun contractuele arbeidsduur korter is. Zo werden in de gezamenlijke particuliere sector dankzij deeltijdarbeid gemiddeld 7,8 pct. extra banen gecreëerd, terwijl in de gezondheid en maatschappelijke dienstverlening — waar deeltijdarbeid het meest is verspreid — bijna 24 pct. additionele arbeidsplaatsen werden gecreëerd. Bij de diensten aan ondernemingen, waar de contractuele arbeidsduur van de deeltijdwerkers het kortst is, kwamen er 15,3 pct. extra banen; in de handel, reparaties en horeca waren er dat 13,2 pct.

3. Verloop van de werkgelegenheid

De ondernemingen dienden in de sociale balans betreffende het jaar 1997 voor het eerst de in het voorgaande boekjaar geregistreerde waarden van sommige rubrieken mee te delen, wat een analyse in de tijd mogelijk maakt. Die rubrieken hebben, zoals vermeld in punt 2 van

hoofdstuk 1, betrekking op de gemiddelde werkgelegenheid in VTE, het aantal gewerkte uren en de personeelskosten.

Aan de hand van de sociale-balansgegevens kan, voor de periode tussen 31 december 1996 en 31 december 1997¹, ook het werkgelegenheidsverloop in de ondernemingen uit het staal worden nagegaan. Dat is mogelijk door op basis van het werkgelegenheidsvolume aan het einde van het boekjaar en de in- en uittredingsstromen van werknemers een beginsituatie samen te stellen. Deze — zij het indirecte — beoordelingsmethode van het werkgelegenheidsverloop is wellicht betrouwbaarder omdat de ondernemingen ze gemakkelijker kunnen berekenen. Wat de jaarultimocijfers betreft, gaat het immers om zuiver administratieve gegevens², terwijl de gemiddelde werkgelegenheid de resultante is van een vrij ingewikkelde berekening waarbij tegelijkertijd het aantal werknemers, de contractuele arbeidsduur en het aantal maanden van het boekjaar spelen.

De in VTE uitgedrukte gemiddelde werkgelegenheid in de particuliere sector is, in het geanalyseerde staal van ondernemingen, tussen 1996 en 1997 met 1,3 pct. gestegen, of met bijna 8.800 banen in VTE, waarvan twee derde in de grote ondernemingen die een volledig schema neerleggen. Niettemin ging de werkgelegenheid in VTE er sneller op vooruit in de kmo's (+2,5 pct.), die een verkort schema neerleggen, dan in de grote ondernemingen (+1,1 pct.). Het werkgelegenheidsvolume steeg in alle bedrijfstak-

ken, behalve in de tak energie en water en in de financiële dienstverlening.

Gezien de uitbreiding van de deeltijdarbeid is het gemiddelde aantal arbeidsplaatsen tussen 1996 en 1997 sterker gestegen dan het werkgelegenheidsvolume, namelijk met 1,5 pct. of 10.840 additionele arbeidsplaatsen. Ruim de helft van de gecreëerde arbeidsplaatsen waren deeltijdbanen. Het aantal deeltijdwerkers nam in alle bedrijfstakken toe, maar wel bijzonder snel in de bouw en burgerlijke bouwkunde (+10,8 pct.) en in de industrie (+8,5 pct.), branches met traditioneel minder deeltijdarbeid. In de gezondheid en maatschappelijke dienstverlening, waar reeds bijna de helft van de banen deeltijds zijn, is het aantal deeltijdwerkers verder gestegen. Tezelfdertijd liep het aantal voltijdbanen er ietwat terug. Ook in de tak energie en water en in de financiële dienstverlening nam de voltijdarbeid af, een tendens die evenwel niet kon worden gecompenseerd door de slechts zeer beperkte stijging van het aantal deeltijdbanen.

De economische groei trok gedurende heel 1997 aan. Bijgevolg lag de toename van de werkgelegenheid aan het einde van het jaar, met 1,7 pct. naar volume en 1,9 pct. in eenheden,

TABEL 6 — WERKGELEGENHEIDSVERLOOP IN DE PARTICULIERE SECTOR TUSSEN 1996 EN 1997

	Totaal	Volledige schema's	Verkorte schema's
In eenheden, gemiddeld			
in VTE	8.763	5.928	2.835
in personen	10.840	8.280	2.559
– voltijds	4.884	3.741	1.143
– deeltijds	5.955	4.540	1.416
In gemiddelde veranderingpercentages			
in VTE	1,3	1,1	2,5
in personen	1,5	1,4	2,0
– voltijds	0,8	0,8	1,1
– deeltijds	5,0	4,8	5,6
In veranderingpercentages aan het einde van het boekjaar ¹			
in VTE	1,7	1,6	2,1
in personen	1,9	1,8	2,3

Bron : NBB, sociale balansen 1997.

¹ Op indirecte wijze berekende wijzigingen uitgaande van gegevens uit de sociale balans over 1997 (situatie eind 1996 = situatie eind 1997 – intredingen in 1997 + uittredingen in 1997).

¹ Zoals in de «Opmerkingen vooraf» is vermeld, kan het werkgelegenheidsverloop aan het einde van het boekjaar eveneens worden beoordeeld op basis van het in de sociale balansen over respectievelijk 1996 en 1997 voorkomende personeelsbestand aan het einde van het jaar. De resultaten voor 1996 die zijn verkregen op basis van de in 1997 verstrekte gegevens (personeelsbestand eind 1997 – intredingen in 1997 + uittredingen in 1997) verschillen van de gegevens in de sociale balans over 1996 (personeelsbestand eind 1996), maar de gegevens blijven volgens beide methoden voldoende coherent om hier te kunnen worden gebruikt.

² Contracten voor bepaalde duur die herhaaldelijk worden hernieuwd, kunnen evenwel vergissingen veroorzaken. Om dat te vermijden, zou het werkgelegenheidsverloop idealiter alleen aan de hand van de contracten voor onbepaalde duur moeten worden geanalyseerd. Deze specificatie is echter niet alleen uitsluitend beschikbaar in de volledige schema's, die werkwijze veronderstelt tevens dat een overeenkomst voor onbepaalde duur onder geen enkel beding mag worden vervangen door een contract voor bepaalde duur, wat een irrealistische hypothese is op een in volle ontwikkeling zijnde arbeidsmarkt, zoals uit punt 2 van hoofdstuk 2 is gebleken.

boven de gemiddelde groeicijfers die, zoals reeds vermeld, 1,3 en 1,5 pct. beliepen.

De sociale balans bevat, uitsluitend in de volledige schema's, een indeling van het personeelsverloop volgens de arbeidsovereenkomst, volgens het geslacht en het studieniveau en, voor de uittredingen, volgens de reden van beëindiging van de overeenkomst.

Teneinde de invloed van bewegingen als gevolg van de contracten voor bepaalde duur te beperken, wordt voor de analyse van het personeelsverloop volgens geslacht en studieniveau alleen rekening gehouden met de resultaten van de ondernemingen die een volledig schema neerleggen en waarvan het aantal werknemers met een contract voor bepaalde duur niet méér dan 2 pct. bedraagt van de aan het einde van het boekjaar in het personeelsregister ingeschreven werknemers.

De 2.695 netto-indienstnemingen door die ondernemingen betroffen in meer dan driekwart van de gevallen — of voor 2.055 eenheden — voltijdbanen, waarvan 70 pct. door mannelijke werknemers werd ingenomen. Daartegenover ging het bij ruim twee derde van de 640 netto deeltijdse indienstnemingen om vrouwelijke werknemers. Al met al waren 4 op 10 netto-indienstnemingen ten voordele van vrouwen.

De indeling van de netto-indienstnemingen volgens studieniveau onderstreept de tendens om uittredende werknemers te vervangen door werknemers met een hoger studieniveau. De netto-indienstnemingen zijn immers doorgaans in het voordeel van werknemers met een studieniveau dat ten minste overeenstemt met een diploma secundair onderwijs, terwijl de netto-uittredingen houders van een diploma lager onderwijs betreffen — behalve in het geval van deeltijds werkende vrouwen, waar personen met dit laatste studieniveau wél nog in dienst worden genomen.

Het valt op dat, vooral bij de vrouwen, de netto-indienstnemingen voor voltijdbanen voornamelijk personen betreffen met een diploma hoger of universitair onderwijs, terwijl die voor deeltijdbanen vooral betrekking hebben op laaggeschoolden. Die dualisering is voornamelijk terug te voeren op de bewegingen binnen de tak diensten aan ondernemingen, die een zeer ruime waaier van activiteiten dekt — gaande van schoonmaak tot het ontwerpen van software — en zeer uiteenlopende kwalificaties vereist. Het optrekken van het gemiddelde studieniveau, dat uiteraard te maken heeft met de vervanging van oudere werknemers door jongeren die een hogere opleiding hebben genoten, komt in de meeste branches voor, inclusief die waar zich traditioneel de minstgeschoolden bevinden, bijvoorbeeld de bouw en burgerlijke bouwkunde. Alleen de tak vervoer en verkeer en de tak diensten aan ondernemingen blijven netto laaggeschoolden in dienst nemen.

Wat de uittredingen betreft, moeten de ondernemingen die een volledig schema neerleggen de reden opgeven waarom de overeenkomst is beëindigd, dat wil zeggen pensioen, brugpensioen, afdanking of een andere reden. Aangezien de overeenkomsten voor bepaalde duur, die voor een duidelijk omschreven werk alsook de vervangingsovereenkomsten meestal een einde-contractclausule bevatten die de

TABEL 7 — SOCIALE BALANS : NETTOPERSONEELSVERLOOP¹ IN 1997 VOLGENS HET GESLACHT EN HET STUDIENIVEAU

(eenheden)

	Voltijds werknemers	Deeltijds werknemers	Totaal aantal werknemers
Mannen			
lager onderwijs	- 324	- 86	- 410
secundair onderwijs	586	268	854
hoger niet-universitair onderwijs	580	27	607
universitair onderwijs	619	- 15	604
Totaal mannen	1.461	194	1.655
Vrouwen			
lager onderwijs	- 278	159	- 119
secundair onderwijs	5	272	277
hoger niet-universitair onderwijs	550	- 2	548
universitair onderwijs	317	17	334
Totaal vrouwen	594	446	1.040
Totaal			
lager onderwijs	- 602	73	- 529
secundair onderwijs	591	540	1.131
hoger niet-universitair onderwijs	1.130	25	1.155
universitair onderwijs	936	2	938
Totaal	2.055	640	2.695

Bron : NBB, sociale balansen 1997.

¹ In de ondernemingen die een volledig schema neerleggen en waarvan het aantal werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur minder dan 2 pct. van het totaal bedraagt.

TABEL 8 — REDENEN VAN UITTREDING^{1,2}

	Pensioen	Brugpensioen	Afdanking	Andere reden	Totaal uittredingen
Totaal aantal geregistreerde uittredingen (eenheden)					
1996	2.870	6.384	24.377	34.046	67.677
1997	2.599	4.014	22.132	38.533	67.278
p.m. procentuele verandering	-9,4	-37,1	-9,2	13,2	-0,6
Opsplitsing naar reden (procenten van het totaal)					
1996	4,2	9,4	36,0	50,3	100
1997	3,9	6,0	32,9	57,3	100

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ De opsplitsing is alleen beschikbaar voor de ondernemingen die een volledige sociale balans neerleggen.

² Het betreft uitsluitend uittredingen van werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur.

rubriek « andere reden » doet aanzwellen, is het aantal beëindigingen van dergelijke soorten van overeenkomsten afgetrokken van die rubriek teneinde de uittredingsredenen voor de overeenkomsten voor onbepaalde duur apart te kunnen beschouwen.

De beëindigingen van overeenkomsten voor onbepaalde duur troffen in 1997 9 pct. van de werknemers die aan het einde van het voorgaande jaar in het personeelsregister waren opgenomen. Bij nagenoeg een derde van de uittredingen ging het om afdankingen; pensioenen en brugpensioenen waren samen goed voor ongeveer 10 pct. van de uittredingen; de overblijvende 57,3 pct. had een andere oorzaak dan die welke reeds zijn vermeld. Het in 1996 geregistreerde aantal uittredingen was weliswaar grosso modo gelijk aan dat voor 1997 (67.677 in 1996 en 67.278 in 1997), maar de redenen waarom liepen aanzienlijk uiteen. Er waren immers minder uittredingen wegens pensioen (-271 eenheden), brugpensioen (-2.370 eenheden) en afdanking (-2.245 eenheden), terwijl de uittredingen om andere redenen fors in de hoogte gingen (+4.487 eenheden). Een en ander houdt wellicht verband met het feit dat de arbeidsmarkt in 1997 dynamischer was en betere vooruitzichten bood, waardoor de ondernemingen hun personeelsbestand minder via de traditionele methoden inkrompen, terwijl de werknemers vaker spontaan van werkgever veranderden.

In de tak energie en water is bijna 70 pct. van de uittredingen het resultaat van pensioene-

ringen. Ook in de financiële dienstverlening liepen de bedrijfskosten terug als gevolg van het aanzienlijke aantal pensioneringen en brugpensioeringen. In de handel, het vervoer en verkeer en de bouw en burgerlijke bouwkunde vielen daarentegen vooral afdankingen.

4. Arbeidsduur

Het effectieve arbeidsvolume, uitgedrukt in aantal uren per VTE, is tussen 1996 en 1997 met 0,5 pct. teruggelopen.

De arbeidsduur verminderde in bijna alle bedrijfstakken, maar vooral in de takken energie en water (-1,3 pct.), de diensten aan ondernemingen (-1,3 pct.), de handel (-1,2 pct.) en de branche gezondheid en maatschappelijke dienstverlening (-1,2 pct.). In de bouw en burgerlijke bouwkunde en in de financiële dienstverlening werd het arbeidsvolume daarentegen met respectievelijk 1 en 0,7 pct. opgevoerd.

In tegenstelling tot de in VTE uitgedrukte gegevens, die afkomstig zijn van enkel maar de sociale balans over 1997, is het verloop van het aantal door voltijd- en deeltijdwerkers gewerkte uren berekend op basis van een vergelijking van de sociale balansen over 1996 en 1997. Het hanteren van twee verschillende methoden kan tot incoherenties leiden bij het vergelijken van het respectieve verloop van die drie grootheden. Wat de gezamenlijke particuliere sector betreft, is de verkorting van de effectieve arbeidsduur bij

TABEL 9 — DOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS TIJDENS HET BOEKJAAR GEWERKTE UREN, PER VTE

(eenheden)

	1996	1997	Veranderingspercentages tussen 1996 en 1997
Energie en water	1.539	1.519	-1,3
Verwerkende nijverheid	1.570	1.563	-0,4
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1.447	1.461	1,0
Handel, reparaties en horeca	1.680	1.660	-1,2
Vervoer en verkeer	1.746	1.734	-0,7
Diensten aan ondernemingen	1.704	1.682	-1,3
Financiële dienstverlening	1.549	1.559	0,7
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	1.567	1.549	-1,2
Particuliere sector	1.595	1.587	-0,5

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

respectievelijk de voltijd- en de deeltijdwerkers (rekening houdend met de verlenging van de contractuele arbeidsduur voor laatstgenoemden) echter van dezelfde orde van grootte als die voor de VTE.

Uiteraard loopt het gemiddelde aantal gewerkte uren per VTE van branche tot branche sterk uiteen. Zo hebben de werknemers uit de tak vervoer en verkeer in 1997 gemiddeld 273 uren méér gewerkt dan de werknemers uit de bouw en burgerlijke bouwkunde. Behalve door de stand van de economische activiteit kan het aantal jaarlijks gewerkte uren ook sterk worden beïnvloed door sommige tijdelijke factoren, met name gunstiger of ongunstiger weersomstandigheden in de bouw en burgerlijke bouwkunde of langdurige stakingen zoals die, in 1997, van de geldtransporteurs (van wie de activiteit is opgenomen in de tak diensten aan ondernemingen).

5. Kostprijs van de factor arbeid

De analyse van de arbeidskosten is gebaseerd op rubriek 102 « Personeelskosten » van de sociale balans, en houdt geen rekening met rubriek 103 « Voordelen bovenop het loon », die van onvoldoende kwaliteit is. In dit deel zijn tevens de sectorale resultaten geaggregeerd, exclusief de takken financiële dienstverlening en verzekeringen waarvoor incoherente resultaten werden verkregen¹.

De personeelskosten per werknemer verschillen vrij sterk van branche tot branche. Indien geen rekening wordt gehouden met de tak energie en water, waar de boeking van uitzonderlijke personeelskosten² de gemiddelde kosten met meer dan 17 pct. deed oplopen, variëren zij voor de voltijdwerkers van 1.306.000 fr. in de bouw en burgerlijke bouwkunde tot 1.883.000 fr. in de diensten aan ondernemingen, wat neerkomt op een verschil van om en nabij 30 pct. Voor de deeltijdwerkers varieert het gemiddelde loon per persoon van 649.000 fr. in de diensten aan ondernemingen tot 1.011.000 fr. in de industrie. Het valt opnieuw op dat er in de tak diensten aan ondernemingen grote verschillen zijn tussen het gemiddelde loon van voltijd- en deeltijdwerkers, uiteraard vanwege zowel de sterk verscheiden activiteiten in die tak als de uiteenlopende contractuele arbeidsduur van de deeltijdwerkers.

In de gezamenlijke particuliere sector zijn de bezoldigingen per VTE tussen 1996 en 1997 met 3 pct. gestegen. Indien de tak energie en water — om de bovenvermelde redenen — niet in

¹ Bij gebrek aan genormaliseerde jaarrekeningen van die ondernemingen kunnen de noodzakelijke coherentiecontroles moeilijk worden uitgevoerd. Het was echter wenselijk de overige gegevens van die ondernemingen voor de rest van de analyse te behouden omdat zij geen grote problemen inzake kwaliteit leken op te leveren.

² Een grote onderneming heeft immers uitzonderlijk 7,5 miljard fr. gestort in het pensioenfonds van haar werknemers en 550 miljoen fr. betaald ter rectificatie van aan de RSZ verschuldigde bedragen.

**TABEL 10 — PERSONEELSKOSTEN VOOR DE IN HET PERSONEELSREGISTER INGESCHREVEN WERKNEMERS
UIT DE PARTICULIERE SECTOR^{1,2}**

	1996	1997	Procentuele verandering ten opzichte van het voorgaande jaar
Per werknemer, in franken			
per VTE	1.591	1.639	3,0
per voltijds werknemer	1.629	1.680	3,1
per deeltijds werknemer	713	747	4,8
p.m. per werknemer, in franken, exclusief energie en water			
per VTE	1.547	1.582	2,3
per voltijds werknemer	1.583	1.619	2,3
per deeltijds werknemer	706	738	4,6
Per gewerkt uur, in franken			
per VTE	996	1.032	3,7
per voltijds werknemer	1.023	1.061	3,7
per deeltijds werknemer	768	805	4,8
p.m. per gewerkt uur, in franken, exclusief energie en water			
per VTE	967	995	2,8
per voltijds werknemer	992	1.021	2,9
per deeltijds werknemer	761	795	4,5
Relatieve kosten van een deeltijds werknemer in procenten van een voltijds werknemer	75,1	75,9	—

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ De resultaten per VTE worden verkregen op basis van alleen de sociale balansen over 1997, terwijl de resultaten per voltijds en per deeltijds werknemer berekend worden aan de hand van de sociale balansen over 1996 en 1997. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per VTE berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor elk van beide stelsels.

² Exclusief de financiële dienstverlening en de verzekeringen.

aanmerking wordt genomen, blijft de groei beperkt tot 2,3 pct., flink onder de loonnorm die is opgelegd door de wet van 26 juli 1996 tot bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen. Die wet bepaalt dat de stijging van de loonkosten per VTE (gecorrigeerd, in voorkomend geval, voor de wijziging in de jaarlijkse conventionele arbeidsduur) niet groter mag zijn dan de gemiddelde toename van de nominale loonkosten in Duitsland, Frankrijk en Nederland. Voor de periode 1997-1998 was de loonnorm voor de loononderhandelingen in alle sectoren vastgesteld op 6,1 pct., of 3 pct. voor 1997 en 3,1 pct. voor 1998. Voor 1997 maakte die doelstelling, na aftrek van de verwachte indexering (1,7 pct.) en de wage drift (0,5 pct.), een reële stijging met 0,8 pct. mogelijk. Aan het einde van het eerste jaar waarin die wet van toepassing was, waren de personeelskosten per VTE bij onze belangrijkste handelspartners met gemiddeld 2,5 pct. in de hoogte gegaan. Aangezien ook de inflatie geringer

bleek dan verwacht, heeft de toepassing van de indexeringsmechanismen uiteindelijk tot een gematigder loonsverhoging geleid, zodat de reële stijgingsmarge zogoed als behouden kon worden. Alle bedrijfstakken van de particuliere sector pasten hoe dan ook een loonmatiging toe.

In tegenstelling tot het bovenvermelde verloop van de loonkosten per VTE, dat is verkregen op basis van enkel maar de sociale balansen over 1997, kan de stijging van de loonkosten per arbeidsstelsel tussen 1996 en 1997 alleen worden berekend aan de hand van de sociale balansen betreffende die twee jaren. Een vergelijking van de volgens beide methoden verkregen resultaten kan dan ook aanleiding geven tot incoherenties.

In de particuliere sector beliepen de gemiddelde jaarlijkse kosten voor een voltijdwerker in 1997 1.680.000 fr., een stijging met 3,1 pct. ten opzichte van het jaar voordien. De kostprijs van een deeltijdwerker, van zijn kant, is met 4,8 pct.

toegenomen tot 747.000 fr. of nauwelijks 45 pct. van de kostprijs van een voltijdwerker, terwijl de gemiddelde arbeidsduur van een deeltijdwerker 57,2 pct. van die van een voltijdwerker belooft¹. Dat komt doordat een groot deel van de deeltijdbanen slechts weinig kwalificaties vereisen. Hoewel de sociale balans geen informatie verstrekt over het studieniveau van het personeelsbestand als geheel, blijkt uit de analyse van de netto-indienstnemingen in de loop van 1997 dat meer dan 9 op 10 nieuwe deeltijdwerkers hooguit een diploma secundair onderwijs op zak hadden, terwijl bij de voltijdwerkers het aandeel van de houders van een diploma lager onderwijs aan het verkleinen is ten voordele van werknemers met een hoger studieniveau.

De personeelskosten per gewerkt uur, die niet alleen door de contractuele overeenkomsten maar ook door factoren zoals afwezigheden of overuren worden beïnvloed, zijn de beste indicator van de arbeidskosten. In 1997 beliepen zij gemiddeld 1.061 fr. per uur voor een voltijdwerker in de particuliere sector, dat is een toename met 3,7 pct. ten opzichte van 1996, en 805 fr. per uur voor een deeltijdwerker, een stijging met 4,8 pct. vergeleken met 1996. De tak energie en water buiten beschouwing gelaten, bleven die verhogingen beperkt tot respectievelijk 2,9 en 4,5 pct.

Ongeacht het arbeidsstelsel waren de stijgingen het grootst in de diensten aan ondernemingen en in de verwerkende nijverheid. De bouw en burgerlijke bouwkunde (een branche met zeer geringe potentiële productiviteitswinsten) tekende een van de kleinste uurloonstijgingen op.

In alle bedrijfstakken stegen de loonkosten per uur voor voltijdwerkers minder sterk dan die voor deeltijdwerkers, maar in de verwerkende nijverheid was het verschil het grootst. Daardoor kon het ecart tussen de gemiddelde kostprijs per uur voor een voltijdwerker en die voor een deeltijdwerker worden verkleind. De kostprijs van een deeltijdwerker ligt gemiddeld ongeveer 25 pct. lager dan die van een voltijds werknemer. In de gezondheid en maatschappelijke dienstverlening zijn de arbeidskosten, ongeacht het arbeidsstelsel van de werknemers, nagenoeg gelijk. In de verwerkende nijverheid kon het verschil aanzienlijk worden verminderd door de fikse

stijging van de uurlonen van de deeltijdwerkers : de kostprijs per uur van een deeltijdwerker bedroeg in 1997 93,4 pct. van die van een voltijdwerker, vergeleken met 90,6 pct. in 1996. Het verschil is het grootst in de diensten aan ondernemingen en in de handel, de branches met het grootste aantal laagbetaalde deeltijdbanen : de kostprijs van een deeltijdwerker ligt er om en nabij 30 pct. onder die van een voltijds werknemer.

6. Effect van de maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid

De financiële voordelen die de ondernemingen uit het staal genoten op grond van de verschillende maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid vertegenwoordigden in 1997 1,1 pct. van de totale loonkosten, tegen 1,3 pct. in 1996. Die maatregelen worden het meest toegepast door ondernemingen uit de bouw en burgerlijke bouwkunde, het vervoer en verkeer en de verwerkende nijverheid. De grote ondernemingen passen ze minder toe dan de kmo's. Zo doen de takken energie en water en de financiële dienstverlening, die vooral uit grote ondernemingen bestaan, bijna nooit een beroep op die maatregelen.

De in procenten van de loonkosten uitgedrukte ontvangen financiële voordelen zijn tussen 1996 en 1997 wellicht slechts schijnbaar gedaald. De vermindering heeft immers alles te maken met het beperkte aantal maatregelen dat in de sociale balans is opgenomen en met het feit dat een deel ervan, zoals de tewerkstellingsakkoorden 1995-1996 en het jongerenbanenplan, in 1997 nog slechts residuele effecten sorteerden. Daarenboven kan de toepassing van belangrijke maatregelen zoals de « plus-een-, plus-twee-, plus-drie-plannen » en de nieuwe tewerkstellingsakkoorden 1997-1998 niet in de rubrieken van de sociale balans worden weergegeven. Aangezien de gegevens niet exhaustief zijn, in tegenstelling tot bijvoorbeeld die van de RSZ, kan de effectieve impact van de subsidies op het werkgelegenheidsvolume niet worden gemeten. Om de kwaliteit van de verzamelde gegevens te verbeteren, moet, zoals in de wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgisch actieplan voor de werkgelegenheid wordt bepaald, de in de sociale balans opgenomen lijst van maatregelen jaarlijks worden aangepast.

¹ Exclusief de financiële dienstverlening en de verzekeringen.

TABEL 11 — MAATREGELEN TER BEVORDERING VAN DE WERKGELEGENHEID

	Financieel voordeel in franken, per werknemer		Bij de respectieve maatregelen betrokken arbeidsplaatsen, in procenten van de totale werkgelegenheid in de sociale balansen ¹	
	1996	1997	1996	1997
Maatregelen waar een financieel voordeel aan is verbonden				
<i>Niet gebonden aan indienstnemingen</i>			69,6	73,0
Maribel	21.459	24.341	42,9	43,8
Lage lonen	12.323	13.040	26,7	29,1
<i>Gebonden aan indienstnemingen</i>			8,5	4,2
Tewerkstellingsakkoorden 1995-1996	74.670	46.249	6,1	1,6
Banenplan ter bevordering van de tewerkstelling van langdurig werklozen	95.598	89.986	1,1	1,3
Jongerenbanenplan	124.535	61.498	0,8	0,6
Bedrijfsplannen	80.816	85.625	0,5	0,6
Overige	27.096	36.420	0,3	0,6
<i>Totaal, in procenten van de loonkosten</i>				
Geheel van de particuliere sector	1,3	1,1		
Ondernemingen die een verkort schema neerleggen	2,9	2,5		
Ondernemingen die een volledig schema neerleggen	1,0	0,9		
Andere maatregelen			5,9	5,5
waarvan :				
Conventioneel brugpensioen			2,9	2,2
Jongerenstage			1,6	1,6
Opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor bepaalde duur			0,6	0,6
Overige			0,9	1,0

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Een werknemer die voor meer dan één maatregel in aanmerking komt, wordt meermaals geteld.

Al met al kwam in 1997, net als in 1996, 65 pct. van de werknemers uit de ondernemingen van het staal in aanmerking voor een of meerdere maatregelen ter bevordering van de werkgelegenheid. De meest frequent toegepaste maatregelen waren opnieuw Maribel en de bijdrageverminderingen voor de lage lonen (respectievelijk 43,8 en 29,1 pct. van de werknemers in 1997). Wat de maatregelen met een tewerkstellingsverplichting betreft, hadden de plannen die in 1997 nog van kracht waren onvoldoende succes om de daling te kunnen compenseren van het aantal werknemers waar de aflopende maatregelen op van toepassing waren, temeer daar de plannen die ter vervanging kwamen niet zijn opgenomen in de tabel van de sociale balans. De overige maatregelen met een financieel voordeel (herinschakelingsjobs, conventioneel halftijds brugpensioen, volledige en deeltijdse loopbaanonderbreking) betroffen slechts een klein deel van de werknemers uit de particuliere sector, maar er

zij op gewezen dat het aantal werknemers die gebruik maakten van een deeltijdse of volledige loopbaanonderbreking tussen 1996 en 1997 met ongeveer 80 pct. is opgelopen, waarschijnlijk wegens de verruiming van de mogelijkheden tot loopbaanonderbreking en de op grond van het meerjarenplan voor de werkgelegenheid toegekende vermindering van de sociale werkgeversbijdragen op het loon van de vervanger. De maatregelen waar geen financiële voordelen aan zijn verbonden, hadden in 1997 op nog slechts 5,5 pct. van de werknemers betrekking omdat de werkgevers minder gebruik maakten van het conventionele brugpensioen.

7. Opleiding

Sedert de invoering van de sociale balans zijn de ondernemingen verplicht een reeks gegevens te verstrekken over hun opleidingsprogramma's,

zowel over het aantal begunstigden als over het aantal uren en de kostprijs van die opleidingen. In dit deel worden de gegevens over de branche gezondheid en maatschappelijke dienstverlening niet geanalyseerd omdat zij van onvoldoende kwaliteit zijn¹.

De middelen die de ondernemingen uit het staal in 1997 voor de opleiding van hun personeel uittrokken, beliepen 1,4 pct. van de personeelskosten (wat overeenstemt met een gemiddelde kostprijs per begunstigde van 71.739 fr.), precies het percentage dat als doelstelling werd vastgelegd in het centraal akkoord 1999-2000 dat in december 1998 door de sociale gesprekspartners werd afgesloten. Dat akkoord bevestigt de verbintenis van deze laatsten om extra inspanningen te leveren in het vlak van permanente opleiding teneinde, na zes jaar, het gemiddelde niveau van België drie buurlanden te bereiken. Voor de periode 1999-2000 houdt die verbintenis in dat de ondernemingen een inspanning moeten leveren ten bedrage van 1,4 pct. van hun personeelskosten. Volgens het akkoord gaat het om een algemene verbintenis die de verschillende be-

drijfstakken zowel qua bedragen als qua wijze van uitvoering naar eigen goeddunken kunnen nakomen.

Hoewel volgens de in deze studie geanalyseerde gegevens de doelstelling globaal beschouwd is bereikt, moeten twee bedenkingen worden gemaakt. Enerzijds hebben de hier vermelde resultaten betrekking op een representatief maar beperkt staal van ondernemingen. Anderzijds zijn er van de ene bedrijfstak tot de andere en van jaar tot jaar grote verschillen tussen de door de ondernemingen geleverde inspanningen om de kwaliteit van hun menselijk kapitaal te verbeteren. Vanzelfsprekend lopen ook de kwalificatiebehoeften en de ontwikkeling daarvan sterk uiteen van branche tot branche. Aangezien de opleidingsinspanningen van de ondernemingen overigens afhankelijk zijn van het opleidingsaanbod van het ogenblik, zijn zij niet noodzakelijk gelijkmatig gespreid zodat de analyse van het aantal begunstigden, het aantal uren opleiding en de kostprijs ervan idealiter betrekking zou moeten hebben op een meerjarige periode, temeer daar de sectorale jaargegevens wellicht minder nauwkeurig kunnen worden becijferd dan een over verschillende jaren berekend gemiddelde.

¹ Aangezien de problemen alleen betrekking hadden op de gegevens over de opleiding, werd het nuttig geacht de overige informatie die de ondernemingen van de branche verstrekten voor de rest van de analyse te behouden.

**TABEL 12 — OPLEIDING IN DE ONDERNEMINGEN
UIT DE PARTICULIERE SECTOR¹**

	1996	1997
Opleidingskosten		
In procenten van de personeelskosten	1,3	1,4
Gemiddelde per begunstigde, in franken	68.838	71.739
Aantal personen die een opleiding genieten		
In procenten van het totale personeelsbestand	29,4	31,6
In eenheden	184.490	200.717
Aantal uren opleiding		
In procenten van het totale aantal gewerkte uren	0,7	0,8
Gemiddelde per begunstigde, in eenheden	37	40

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Exclusief gezondheid en maatschappelijke dienstverlening.

De bouw en burgerlijke bouwkunde is de branche waar het minst middelen aan opleiding worden besteed, namelijk 0,2 pct. van de loonkosten in 1997; in datzelfde jaar kreeg minder dan 10 pct. van het personeel er een opleiding aangeboden, die gemiddeld 26 uur per persoon bedroeg, of nauwelijks 0,1 pct. van het totale aantal gewerkte uren. De takken financiële dienstverlening en energie en water waren het gulst op het vlak van voortgezette opleidingen. In de financiële dienstverlening maakte het opleidingsbudget in 1997 3,6 pct. van de personeelskosten uit. In de branche energie en water was dat slechts 1,5 pct., maar er zij aan herinnerd dat de personeelskosten er in 1997 werden opgedreven door de boeking van aanzienlijke uitzonderlijke lasten. Ongeveer de helft van het personeel uit die branches kon in de loop van dat jaar een opleiding van zowat 50 werkuren per begunstigde volgen, of 1,6 pct. van de gewerkte uren in de branche energie en 1,8 pct. in de financiële dienstverlening.

In het geanalyseerde staal van ondernemingen uit de particuliere sector volgde in 1997 gemiddeld 31,6 pct. van de werknemers een 40 uren

TABEL 13 — VERSCHIL IN OPLEIDING TUSSEN DE VROUWELIJKE EN DE MANNELIJKE WERKNEMERS VAN DE PARTICULIERE SECTOR¹

	1996	1997
Aandeel in het totale personeelsbestand aan het einde van het jaar (procenten)		
Mannen	71,9	71,7
Vrouwen	28,1	28,3
Aandeel in het personeel dat opleiding heeft genoten (procenten)		
Mannen	75,7	73,9
Vrouwen	24,3	26,1
Aantal uren opleiding per begunstigde (eenheden)		
Mannen	38	42
Vrouwen	35	36
Opleidingsdeficit van de vrouwen (in pct.)	7,5	13,8
Gemiddelde opleidingskosten per begunstigde (in franken)		
Mannen	69.196	75.283
Vrouwen	64.700	61.719
Opleidingsdeficit van de vrouwen (in pct.)	6,5	18,0

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Exclusief gezondheid en maatschappelijke dienstverlening.

durende opleiding, wat neerkomt op 0,8 pct. van het effectieve arbeidsvolume.

Het opleidingsbeleid van de ondernemingen is verschillend naargelang het om mannelijke of om vrouwelijke werknemers gaat. Dat in het centraal akkoord, naast de budgettaire doelstelling, wordt aangedrongen op opleidingsmogelijkheden voor risicogroepen, in het bijzonder voor vrouwen, komt doordat de vrouwelijke werknemers gediscrimineerd worden ten opzichte van hun mannelijke collega's. Uit de analyse van de

sociale balans blijkt dat, in het algemeen, het aandeel van de vrouwen in het personeel dat een opleiding heeft gevolgd lager ligt dan het aandeel van de vrouwen in het totale personeelsbestand; in 1997 was dat respectievelijk 26,1 en 28,3 pct. Daarenboven hebben de mannen in 1997 gemiddeld 42 uren opleiding gevolgd, tegen slechts 36 uren voor de vrouwen, of 14 pct. minder dan de mannen. De middelen die per vrouwelijke werknemer voor opleiding worden uitgetrokken, ten slotte, lagen gemiddeld zowat 18 pct. onder die voor mannelijke werknemers.

4. SOCIALE BALANS

In voorkomend geval, het nummer waaronder de onderneming bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid ingeschreven is (RSZ - nummer) :

Nummers van de paritaire comités die voor de onderneming bevoegd zijn :

I. STAAT VAN DE TEWERKGESTELDE PERSONEN

A. WERKNEMERS INGEGESCHREVEN IN HET PERSONEELSREGISTER

1. Tijdens het boekjaar en het vorige boekjaar

	Codes	1. Voltijds (boekjaar)	2. Deeltijds (boekjaar)	3. Totaal (T) of totaal in voltijdse equivalenten (VTE) (boekjaar)	4. Totaal (T) of totaal in voltijdse equivalenten (VTE) (vorig boekjaar)
Gemiddeld aantal werknemers	100(VTE)(VTE)
Aantal daadwerkelijk gepresteerde uren ...	101(T)(T)
Personeelskosten	102(T)(T)
Bedrag van de voordelen bovenop het loon	103	xxxxxxxxxxxxxxxx	xxxxxxxxxxxxxxxx(T)(T)

2. Op de afsluitingsdatum van het boekjaar

a. Aantal werknemers ingeschreven in het personeelsregister

b. Volgens de aard van de arbeidsovereenkomst

Overeenkomst voor een onbepaalde tijd

Overeenkomst voor een bepaalde tijd

Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk.....

Vervangingsovereenkomst

c. Volgens het geslacht

Mannen

Vrouwen

d. Volgens de beroeps categorie

Directiepersoneel

Bedienden

Arbeiders

Andere

	Codes	1. Voltijds	2. Deeltijds	3. Totaal in voltijdse equivalenten
105
110
111
112
113
120
121
130
134
132
133

B. UITZENDKRACHTEN EN TER BESCHIKKING VAN DE ONDERNEMING GESTELDE PERSONEN

Tijdens het boekjaar

Gemiddeld aantal tewerkgestelde personen

Aantal daadwerkelijk gepresteerde uren

Kosten voor de onderneming.....

	Codes	1. Uitzendkrachten	2. Ter beschikking van de onder- neming gestelde personen
150
151
152

II. TABEL VAN HET PERSONEELSVERLOOP TIJDENS HET BOEKJAAR

A. INGETREDEN

- a. Aantal werknemers die tijdens het boekjaar in het personeelsregister werden ingeschreven
- b. Volgens de aard van de arbeidsovereenkomst
- Overeenkomst voor een onbepaalde tijd
- Overeenkomst voor een bepaalde tijd
- Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk
- Vervangingsovereenkomst
- c. Volgens het geslacht en het studieniveau
- Mannen : lager onderwijs
- secundair onderwijs
- hoger niet-universitair onderwijs
- universitair onderwijs
- Vrouwen : lager onderwijs
- secundair onderwijs
- hoger niet-universitair onderwijs
- universitair onderwijs

Codes	1. Voltijds	2. Deeltijds	3. Totaal in voltijdse equivalenten
205
210
211
212
213
220
221
222
223
230
231
232
233

B. UITGETREDEN

- a. Aantal werknemers met een in het personeelsregister opgetekende datum waarop hun overeenkomst tijdens het boekjaar een einde nam
- b. Volgens de aard van de arbeidsovereenkomst
- Overeenkomst voor een onbepaalde tijd
- Overeenkomst voor een bepaalde tijd
- Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk
- Vervangingsovereenkomst
- c. Volgens het geslacht en het studieniveau
- Mannen : lager onderwijs
- secundair onderwijs
- hoger niet-universitair onderwijs
- universitair onderwijs
- Vrouwen : lager onderwijs
- secundair onderwijs
- hoger niet-universitair onderwijs
- universitair onderwijs
- d. Volgens de reden van beëindiging van de overeenkomst
- Pensioen
- Brugpensioen
- Afdanking
- Andere reden
- Waarvan : het aantal werknemers dat als zelfstandige ten minste op halftijdse basis diensten blijft verlenen aan de onderneming

Codes	1. Voltijds	2. Deeltijds	3. Totaal in voltijdse equivalenten
305
310
311
312
313
320
321
322
323
330
331
332
333
340
341
342
343
350

III. STAAT OVER HET GEBRUIK VAN DE MAATREGELEN TEN GUNSTE VAN DE WERKGELEGENHEID TIJDENS HET BOEKJAAR

MAATREGELEN TEN GUNSTE VAN DE WERKGELEGENHEID

1. Maatregelen met een financieel voordeel ¹

1.1. Bedrijfsplan	400 ²
. Mannen	401
. Vrouwen	402
1.2. Jongerenbanenplan	403
1.3. Lage lonen	404
1.4. Tewerkstellingsakkoorden 1995-1996	405 ²
. Mannen	406
. Vrouwen	407
1.5. Banenplan ter bevordering van de tewerkstelling van langdurig werklozen	408
1.6. Maribel	409
1.7. Herinschakelingsjobs (ouder dan 50 jaar)	410
1.8. Conventioneel halftijds brugpensioen	411
1.9. Volledige loopbaanonderbreking	412
1.10. Vermindering van de arbeidsprestaties (deeltijdse loopbaanonderbreking)	413

2. Andere maatregelen

2.1. Eerste-werkervaringscontract	500
2.2. Ingroeibanen	501
2.3. Jongerenstage	502
2.4. Overeenkomsten werk - opleiding	503
2.5. Leerovereenkomst	504
2.6. Opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd	505
2.7. Conventioneel brugpensioen	506

Aantal werknemers betrokken bij één of meerdere maatregelen ten gunste van de werkgelegenheid :

- totaal voor het boekjaar	550
- totaal voor het vorige boekjaar	560

Codes	Aantal betrokken werknemers		3. Bedrag van het financiële voordeel
	1. Aantal	2. In voltijdse equivalenten	
400 ²
401
402
403
404
405 ²
406
407
408
409
410
411
412
413
500
501
502
503
504
505
506

IV. INLICHTINGEN OVER DE OPLEIDINGEN VOOR DE WERKNEMERS TIJDENS HET BOEKJAAR

Totaal van de opleidingsinitiatieven ten laste van de werkgever

. Mannen	580
. Vrouwen	581

Codes	1. Aantal betrokken werknemers	2. Aantal gevolgde opleidingsuren	3. Kosten voor de onderneming
580
581

¹ Financieel voordeel voor de werkgever met betrekking tot de titularis of diens plaatsvervanger.

² De rubrieken 400 en 405 zijn de totalen voor de uitsplitsing over mannen en vrouwen (400 = 401 + 402 en 405 = 406 + 407).

STATISTISCHE BIJLAGE

BIJLAGE 1

REPRESENTATIVITEIT VAN HET STAAL VAN ONDERNEMINGEN DAT IS GEBRUIKT VOOR DE ANALYSE VAN DE SOCIALE BALANSEN NAAR HET CRITERIUM VAN DE WERKGELEGENHEID

	Gemiddelde gesalarieerde werkgelegenheid in 1997 in de ondernemingen waarvan de sociale balans in aanmerking is genomen voor de analyse (eenheden) (1)	Overeenstemmende gesalarieerde werkgelegenheid op 30 juni 1997 volgens het MTA (eenheden) (2)	Representativiteit (procenten) (3) = (1) : (2)
Energie en water	20.869	21.302	98,0
Verwerkende nijverheid	270.365	616.649	43,8
Bouw en burgerlijke bouwkunde	58.554	174.977	33,5
Handel, reparaties en horeca	134.095	412.646	32,5
Vervoer en verkeer	35.011	115.820	30,2
Diensten aan ondernemingen	63.221	141.645	44,6
Financiële dienstverlening	46.233	83.396	55,4
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	85.433	210.547	40,6
Particuliere sector	732.573	2.013.251	36,4

Bronnen : MTA, NBB, sociale balansen 1997.

BIJLAGE 2

SECTORALE INDELING VAN DE GEMIDDELTE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID IN DE ONDERNEMINGEN UIT HET GEANALYSEERDE STAAL

	Eenheden	Procenten van het totaal
Energie en water	20.869	2,8
Verwerkende nijverheid	270.365	36,9
Bouw en burgerlijke bouwkunde	58.554	8,0
Handel, reparaties en horeca	134.095	18,3
Vervoer en verkeer	35.011	4,8
Diensten aan ondernemingen	63.221	8,6
Financiële dienstverlening	46.233	6,3
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	85.433	11,7
Overige ¹	18.792	2,6
Particuliere sector	732.573	100,0

Bron : NBB, sociale balansen 1997.

¹ Landbouw, verzekeringen, diensten aan particulieren, ziekenfondsen.

OPSPLITSING VAN DE WERKGELEGENHEID VOLGENS HET STATUUT VAN DE WERKNEMERS¹*(procenten van het totaal aan het einde van het boekjaar)*

	1996	1997
In het personeelsregister ingeschreven werknemers	97,5	97,3
Uitzendkrachten	1,8	2,1
waarvan :		
Energie en water	0,9	0,7
Verwerkende nijverheid	3,0	3,5
Bouw en burgerlijke bouwkunde	0,8	0,9
Handel, reparaties en horeca	1,6	1,6
Vervoer en verkeer	2,1	2,7
Diensten aan ondernemingen	1,6	1,7
Financiële dienstverlening	0,4	0,4
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	0,2	0,2
Ter beschikking van de onderneming gestelde personen	0,6	0,6

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Alleen de volledige schema's verschaffen informatie over de uitzendkrachten en de ter beschikking van de onderneming gestelde personen. Bijgevolg wordt het aandeel van die werknemers wellicht onderschat.**OPSPLITSING VAN DE GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID VOLGENS DE ARBEIDSOVEREENKOMST***(procenten van het totale aantal in het personeelsregister ingeschreven werknemers aan het einde van het boekjaar)*

	1996	1997
Opsplitsing volgens de arbeidsovereenkomst :		
Overeenkomst voor onbepaalde duur	94,8	94,2
Overeenkomst voor bepaalde duur	3,8	4,4
waarvan :		
Energie en water	4,4	6,0
Verwerkende nijverheid	3,5	3,8
Bouw en burgerlijke bouwkunde	2,0	2,4
Handel, reparaties en horeca	3,5	4,2
Vervoer en verkeer	4,4	4,7
Diensten aan ondernemingen	5,0	4,9
Financiële dienstverlening	2,6	3,1
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	6,0	7,0
Overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk	0,2	0,2
Vervangingsovereenkomst	1,2	1,2

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

WERKGELEGENHEIDSVEROOR TUSSEN 1996 EN 1997

	In VTE		In personen						
	Gemiddelde werkgelegenheid		Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar ¹		Gemiddelde werkgelegenheid		Werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar ¹		
	(eenheden)	(in pct.)	Volijds		Deeltijds		(in pct.)	(in pct.)	
			(eenheden)	(in pct.)	(eenheden)	(in pct.)			
Energie en water	- 388	- 1,8	- 402	- 2,0	13	1,8	- 389	- 1,8	- 1,2
Verwerkende nijverheid	199	0,1	62	0,0	1.013	8,5	1.075	0,4	0,5
Bouw en burgerlijke bouwkunde	640	1,1	84	0,1	179	10,8	263	0,5	1,4
Handel, reparaties en horeca	2.216	1,9	1.302	1,3	1.422	4,1	2.724	2,1	1,4
Vervoer en verkeer	1.663	5,3	1.270	4,3	107	2,4	1.377	4,1	7,2
Diensten aan ondernemingen	2.548	4,9	2.148	4,9	1.061	6,7	3.210	5,3	6,9
Financiële dienstverlening	- 183	- 0,4	- 142	- 0,4	6	0,1	- 136	- 0,3	- 0,3
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	1.449	2,1	- 26	- 0,1	2.005	5,0	1.979	2,4	3,3
Particuliere sector	8.763	1,3	4.884	0,8	5.955	5,0	10.840	1,5	1,9
waarvan :									
Volledig schema	5.928	1,1	3.741	0,8	4.540	4,8	8.280	1,4	1,8
Verkort schema	2.835	2,5	1.143	1,1	1.416	5,6	2.559	2,0	2,3

Bron : NBB, sociale balansen 1997.

¹ Op indirecte wijze berekend op basis van gegevens uit de sociale balansen over 1997 (situatie eind 1997 - intredingen in 1997 + uitredingen in 1997).

SOCIALE BALANS : PERSONEELSVERLOOP¹ VOLGENS GESLACHT EN STUDIENIVEAU

(eenheden)

	Volijds werknemers			Deelijds werknemers			Totaal aantal werknemers		
	Intredingen	Uittredingen	Netto-indienstromingen	Intredingen	Uittredingen	Netto-indienstromingen	Intredingen	Uittredingen	Netto-indienstromingen
Mannen									
lager onderwijs	5.762	6.086	- 324	370	456	- 86	6.132	6.542	- 410
secundair onderwijs	17.406	16.820	586	1.576	1.308	268	18.982	18.128	854
hoger niet-universitair onderwijs	4.087	3.507	580	251	224	27	4.338	3.731	607
universitair onderwijs	2.319	1.700	619	63	78	- 15	2.382	1.778	604
Totaal mannen	29.574	28.113	1.461	2.260	2.066	194	31.834	30.179	1.655
Vrouwen									
lager onderwijs	1.213	1.491	- 278	1.550	1.391	159	2.763	2.882	- 119
secundair onderwijs	5.617	5.612	5	2.439	2.167	272	8.056	7.779	277
hoger niet-universitair onderwijs	2.312	1.762	550	500	502	- 2	2.812	2.264	548
universitair onderwijs	960	643	317	86	69	17	1.046	712	334
Totaal vrouwen	10.102	9.508	594	4.575	4.129	446	14.677	13.637	1.040
TOTAAL									
lager onderwijs	6.975	7.577	- 602	1.920	1.847	73	8.895	9.424	- 529
secundair onderwijs	23.023	22.432	591	4.015	3.475	540	27.038	25.907	1.131
hoger niet-universitair onderwijs	6.399	5.269	1.130	751	726	25	7.150	5.995	1.155
universitair onderwijs	3.279	2.343	936	149	147	2	3.428	2.490	938
Totaal	39.676	37.621	2.055	6.835	6.195	640	46.511	43.816	2.695

Bron : NBB, sociale balansen 1997.

¹ In de ondernemingen die een volledig schema neefleggen en waarvan het aantal werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur minder dan 2 pct. van het totaal bedraagt.

REDENEN VAN UITTREDING^{1,2}

	Pensioen	Brugpenstoen	Aldanking	Andere reden	Totaal uittredingen
<i>Totaal aantal geregistreerde uittredingen (eenheden)</i>					
1996	2.870	6.384	24.377	34.046	67.677
1997	2.599	4.014	22.132	38.533	67.278
Verandering	-271	-2.370	-2.245	4.487	-399
p.m. procentuele verandering	-9,4	-37,1	-9,2	13,2	-0,6
<i>Naar bedrijfstak in 1997 (procenten van het totaal³)</i>					
Energie en water	68,8	1,4	3,9	25,9	872
Verwerkende nijverheid	3,0	10,8	31,2	55,0	21.352
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1,3	3,8	36,5	58,5	5.873
Handel, reparaties en horeca	2,7	3,1	40,2	54,1	13.455
Vervoer en verkeer	1,7	3,9	37,8	56,7	4.932
Diensten aan ondernemingen	2,0	0,9	28,1	69,0	11.258
Financiële dienstverlening	7,8	19,4	24,4	48,3	2.795
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	8,0	4,2	29,3	58,5	4.430
Totaal	3,9	6,0	32,9	57,3	67.278
p.m. Totaal in 1996	4,2	9,4	36,0	50,3	67.677

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ De opsplitsing is alleen beschikbaar voor de ondernemingen die een volledige sociale balans neerleggen.

² Het betreft uitsluitend uittredingen van werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur.

³ Eenheden voor het totaal van de uittredingen.

PERSONEELSKOSTEN PER WERKNEMER¹

(duizenden franken per jaar)

	Per VTE		Per voltijds werknemer		Per deeltijds werknemer	
	1997	veranderings- percentages t.o.v. 1996	1997	veranderings- percentages t.o.v. 1996	1997	veranderings- percentages t.o.v. 1996
Energie en water	3.333	17,2	3.336	17,1	2.189	24,7
Verwerkende nijverheid	1.721	2,5	1.725	2,6	1.011	10,6
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1.304	1,8	1.306	1,9	650	4,4
Handel, reparaties en horeca	1.494	2,0	1.564	1,9	650	3,4
Vervoer en verkeer	1.595	2,2	1.621	2,1	719	4,5
Diensten aan ondernemingen	1.792	2,9	1.883	2,4	649	5,0
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	1.318	1,0	1.325	0,8	794	2,5
Particuliere sector²	1.639	3,0	1.680	3,1	747	4,8
p.m. Exclusief energie en water	1.582	2,3	1.619	2,3	738	4,6

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ De resultaten per VTE worden verkregen op basis van alleen de sociale balansen over 1997, terwijl de resultaten per voltijds en per deeltijds werknemer worden berekend aan de hand van de sociale balansen over 1996 en 1997. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per VTE berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor elk van beide stelsels.

² Exclusief de financiële dienstverlening en de verzekeringen.

PERSONEELSKOSTEN PER GEWERKT UUR¹

(franken)

	Per VTE		Per voltijds werknemer		Per deeltijds werknemer		Relatieve kostprijs van een deeltijdsbaan in pct. van een voltijdsbaan	
	1997	veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar	1997	veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar	1997	veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar	1996	1997
Energie en water	2.194	18,7	2.197	18,5	2.072	28,2	87,2	94,3
Verwerkende nijverheid	1.101	3,0	1.104	3,0	1.032	6,2	90,6	93,4
Bouw en burgerlijke bouwkunde	893	0,8	896	0,9	728	3,0	79,6	81,3
Handel, reparaties en horeca	901	3,3	945	3,3	688	4,3	72,1	72,9
Vervoer en verkeer	920	2,9	932	2,8	773	4,4	81,6	82,9
Diensten aan ondernemingen	1.065	4,3	1.122	4,2	758	6,1	66,4	67,6
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening ..	851	2,2	855	1,9	845	2,7	98,0	98,7
Particuliere sector²	1.032	3,7	1.061	3,7	805	4,8	75,1	75,9
p.m. Exclusief energie en water	995	2,8	1.021	2,9	795	4,5	76,7	77,9

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ De resultaten per VTE worden verkregen op basis van **alleen** de sociale balansen over 1997, terwijl de resultaten per voltijds en per deeltijds werknemer worden berekend aan de hand van de sociale balansen over 1996 en 1997. Het is dan ook mogelijk dat er incoherenties zijn tussen de per VTE berekende ontwikkelingen en de ontwikkelingen voor elk van beide stelsels.

² Exclusief de financiële dienstverlening en de verzekeringen.

**FINANCIËEL VOORDEEL VERBONDEN AAN HET GEBRUIK VAN MAATREGELEN TER BEVORDERING VAN DE WERKGELEGENHEID :
SECTORALE OPSPLITSING**

(procenten van de loonkosten)

	1996	1997
Energie en water	0,1	...
Verwerkende nijverheid	1,7	1,4
Bouw en burgerlijke bouwkunde	1,5	1,6
Handel, reparaties en horeca	1,4	1,1
Vervoer en verkeer	1,9	1,5
Diensten aan ondernemingen	1,1	0,9
Financiële dienstverlening	0,1	0,1
Gezondheid en maatschappelijke dienstverlening	0,8	1,0
Particuliere sector	1,3	1,1
p.m. Ondernemingen die een verkort schema neerleggen	2,9	2,5
p.m. Ondernemingen die een volledig schema neerleggen	1,0	0,9

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

OPLEIDING IN 1997

	Opleidingskosten			Aantal betrokken werknemers, in procenten van het totale personeelsbestand	Aantal uren opleiding	
	Procenten van de totale personeelskosten		Gemiddelde per begunstigde, in franken		Gemiddelde per begunstigde	Procenten van het totale aantal gewerkte uren
	1996	1997				
Energie en water	2,1	1,5	96.733	49,4	49	1,6
Verwerkende nijverheid	1,3	1,5	68.594	37,3	42	1,0
Bouw en burgerlijke bouwkunde	0,3	0,2	35.700	8,0	26	0,1
Handel, reparaties en horeca	0,7	0,8	38.293	27,8	32	0,6
Vervoer en verkeer	0,6	0,9	57.858	22,2	32	0,4
Diensten aan ondernemingen	1,0	1,1	65.915	26,9	38	0,7
Financiële dienstverlening	3,7	3,6	160.410	52,8	50	1,8
Particuliere sector ¹	1,3	1,4	71.739	31,6	40	0,8

Bron : NBB, sociale balansen 1996 en 1997.

¹ Exclusief gezondheid en maatschappelijke dienstverlening.